

לשכת רב הקמפוס

אוניברסיטת בר-אילן

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת אמור, תשע"ד
מספר 1066מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

מועד – מה זה?

עלי מרצבך

פרשת אמור נקראת גם פרשת המועדות על שם אזכור כל חגי ישראל ופחתת בפסוקים האלה: וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי: שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מִלְאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מִלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לֵה' כָּל מוֹשְׁבֵי תִיכֶם: אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם (ויק' כג: א-ד).

המושג "מועד" מבטא את המצומצם מכוון לימים בעלי אופי ייחודי שחוזרים במחזוריות שנתית, ולכן לכאורה יום השבת אינו ראוי להיקרא בשם זה. ההבדל בין שבת למועד מתבטא גם בפסוק "שֶׁפַח ה' בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבַּת" (איכה ב:ו). לפי הנאמר בתורה, ישנם רק שבעה ימים בשנה הנקראים "מועד": ראשון ושביעי של פסח, יום הביכורים, יום הכיפורים, יום הזיכרון והראשון והשמיני של סוכות. אם כן קשה: מדוע לאחר שהצהירה התורה על כוונתה לפרט את המועדות היא מפסיקה ומזכירה את מצוות השבת, שאינה נכללת כלל ברעיון של "מועד", ובשל הפסקה זו היא נאלצת גם לחזור פעם נוספת על המשפט "אלה מועדי ה'?"

הפרשנים במקום (המדרש ולאחריו רש"י, רמב"ן, הטור, ספורנו, אבן עזרא, אור החיים ועוד) התמודדו עם שאלה זו, אם השבת היא מועד או לא. המדרש (תו"כ פרשה ט, ז) היטיב לתמצת בעיה זו בביטוי "מה עניין שבת אצל המועדות?" ובעקבותיו רש"י מתרץ:

ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חילל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות.

בפירושו זה נראה שהמועדים חשובים מן השבת. הייתכן? הרב זלמן יעקב פרידמן (1865-1936) הציע בספרו "נחלת יעקב" פירוש לדברי רש"י:

דהמועדים דקחשיב הכא הם תלויים בקידוש ב"ד ושייך שפיר אשר תקרא אותם מקראי קודש, אבל שבת מקודש וקאי מששת ימי בראשית.¹

הרמב"ן (כג: ב) כותב במקום:

והזכיר השבת במועדי ה'...שגם הוא יום מועד נקרא אותו מקרא קדש, ואחר כך הבדיל שאר המועדות ממנו.

אולם בהמשך הרמב"ן כותב: "והנכון בעיני... שאין השבת בכלל מועדי ה' כלל רק סמכו הכתוב להם". נראה לי שהרמב"ן מכוון לשני הפסוקים הדומים שהזכרנו.

מתוך הפסוק הראשון, "מועדי ה' אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי", השבת מתפרשת כחלק מהמועדים. אולם מתוך המילה הנוספת "במועדם" המופיעה בפסוק השני, "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם", משמע שרק המועדים שנקראים במועדם הם המועדים. אבל יום השבת כבר אינו מועד מפני שהוא קבוע ועומד.

* פרופ' עלי מרצבך הוא חבר המחלקה למתמטיקה של אוניברסיטת בר-אילן, מחבר הספר "הגיון הגורל" ועורך כתב-העת האקדמי התורני בד"ד.

¹ ש' ספירו מרחיב את הסברו של רש"י וכותב: "להזכיר לנו שכל המועדות...הרי הם רק בבחינת הכנה להפוך את ישראל לראויים לעדות כאשר שומרים את השבת, מעידים שהשם האחד הוא העושה שמים וארץ". הדף השבועי 442 תשס"ב.

הטור כותב בפירושו הארוך על התורה (ויק' כג: ד) אחרי שמביא דעות שונות: "אלמא שאין שבתות בכלל מועדי ה'". גם רבנו בחיי במקום סובר שזמן השבת קבוע ולכן אינו בכלל מועד.

דיון זה מוביל אותנו לשאלת משמעות המילה מועד ומקורה. ניתן לומר שלביטוי זה יש בתורה שלוש משמעויות עיקריות: משמעות אחת היא זמן, כמו שכתוב: "למועד אשוב אליך כעת חיה ולשנה בן" (בר' יח: יד). משמעות זו נגזרה המשמעות של חג כמו בפרשת המועדות. משמעות אחרת היא מקום, כמו שכתוב: "באהל מועד מחוץ לפרכת" (שמ' כז: כא), ובעוד מקומות רבים, וכן "ואשוב ביהר-מועד ביהרתי צפון" (יש' יד: יג). ועוד משמעות היא אדם או אספה של אנשים, כמו שכתוב: "דברו אל-פל-ענת ישאל" (שמ' יב: ג), "נשיאי עדה קראי מועד" (במ' טז: ב), וגם "זקני העדה" (ויק' ד: טו). ביטוי זה הוא המקור לקדושת העדה ולצורך בעשרה אנשים לתפילה בציבור (מסכת מגילה כג ע"ב).

שלושת הפירושים האלו מקורם במושג "עדות": חג הוא עדות על שליטתנו בזמן וקידוש הזמן, אוהל מועד הוא עדות המקום וקדושת המקום, עדה היא עדות לקיום עם ישראל ולקדושת ישראל. המועד נמצא בשלושת הממדים של הקדושה: ממד הזמן, ממד המקום וממד האדם.

החגים הם מועדים כי הם עדות שלנו על הזמן, מפני שאנחנו – בית הדין בירושלים – קובעים את אורך כל חודש ומעברים את השנים (סנהדרין א, א), ולכן אנחנו שולטים בתאריכים בכלל ובתאריכי החגים בפרט.² שליטה זו מעידה על קיום הזמן החולף ועל הקב"ה שברא אותו. אולם על שבת, הבאה במחזוריות קבועה ועומדת מבריאת העולם ללא פעילות האדם, אין בה עדות לשליטה בזמן. נקודה זו היא המפתח להבנת פירוש רש"י שהבאנו על עליונות המועד על השבת.

גם בין גדולי האחרונים יש מחלוקת מעניינת בעניין משמעות השבת. בעל שפת אמת כותב במקום: "השבת הוא עדות שבני ישראל מעידים על הקדוש ברוך הוא... והמועדים הם עדות שהקב"ה מעיד על ישראל".

אבל הגר"א מציע פירוש כמעט הפוך. הוא מחבר את סוף הפסוק "אלה הם מועדי" לתחילת הפסוק הבא וקורא יחד "אלה הם מועדי ששת ימים תיעשה מלאכה". כלומר ששת ימי השבוע הם כמו המועדים, הימים הטובים!³ כאשר המלאכה נעשית, יש עדות של קדושה, בחינה של הכנת השבת.

אולי ניתן לומר שפירושו של בעל שפת אמת הולך אחרי הרמב"ן, ואכן יש עדות מסוימת בתוך מהות השבת, והעדויות היא של עם ישראל שבעצם קיום השבת, היהודי השומר שבת מעיד על הקב"ה כבורא עולם ולכן שבת היא עדות גבוהה מהעדויות שהזכרנו למעלה (זמן, מקום, עם), כי זאת עדות לקיום הקב"ה.⁴

לפי הגר"א בעקבות הטור השבת איננה עדות כלל, אבל ששת ימי המעשה בפני עצמם הם עדות כללית של נצחיות ההיסטוריה היהודית.

לסיכומו של דבר נמצאנו למדים שיש עדות בכל אחד מהמועדים, וכל פעילות האדם ומהלך חייו הם תמיד עדות כלפי הקב"ה. עדות זו יכולה להתבטא בחיי היום-יום של ששת ימי השבוע או בשמירת שבת קודש.

עורך: הרב ד"ר חיים טלבי
עריכה לשונית: ד"ר יצחק הילמן

² ענין זה מסביר גם מדוע אירועים חשובים אינם נזכרים עם תאריכים. למשל, חג השבועות אינו מצוין בתורה כיום קבלת התורה. אכן קבלת התורה אינה מצטמצמת לזמן מסוים אלא מתמשכת ברצף בכל יום ויום מימות השנה ללא תאריך מיוחד. גם יום כניסת בני ישראל לארץ ישראל (י' בניסן לפי ספר יה' ד: יט) אינו מצוין כחג כי זהו מאורע היסטורי מתמשך. הכניסה היא רק "הכשר מצווה", ומצוות ישיבת ארץ ישראל היא תמידית.

³ יש המסבירים שששת הימים הם שישה ימים טובים שבהם עושים מלאכת אוכל נפש, והיום השביעי הוא יום הכיפורים.

⁴ לכן עומדים כעדים בתפילה בעת אמירת "ויכלו".